

Lietuvos Respublikos nacionalinio plėtros banko įstatymo Nr. XIV - 3098 pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo Nr. I-678 42 straipsnio ir 1 priedo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 2 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo Nr. IX-1068 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų aiškinamojo rašto priedas

Asmens duomenų viešinimo būtinumo ir proporcingumo vertinimas

Įstatyme nustatytos aiškos ir tikslios taisyklės

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – LRKT) ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) suformuotą doktriną, pagal kurią bet koks asmens duomenų viešinimas laikytinas teisės į privatų gyvenimą ribojimu ir todėl turi būti nustatomas tik įstatymu, aiškiai, tiksliai ir numatomi, Lietuvos Respublikos nacionalinio plėtros banko įstatymo Nr. XIV-3098 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – NPBI projektas) 33 straipsnyje įtvirtintos visos esminės reguliavimo sąlygos, užtikrinančios teisinio reguliavimo atitiktį teisinio tikrumo ir proporcingumo principams. NPBI projekto 33 straipsnyje apibrėžta:

- viešinimo tikslai – skaidrumas, visuomenės teisė žinoti, korupcijos rizikos mažinimas;
- duomenų subjektų kategorijos – fiziniai asmenys ir juridinių asmenų naudos gavėjai, kai nacionalinis plėtros bankas ILTE (toliau – NPB) tiesiogiai finansavo projektus, kurių finansavimo suma yra ne mažesnė kaip 100 000 eurų;
- baigtinis viešinamų duomenų sąrašas – vardas, pavardė, finansavimo suma, finansavimo laikotarpis;
- viešinimo būdas ir vieta – NPB savo interneto svetainė;
- viešinimo trukmė – projekto finansavimo laikotarpis;
- papildomas saugiklis – reguliavimo peržiūra po 3 metų.

Tokiu būdu NPBI nustatytas reguliavimas atitinka konstitucinį reikalavimą, kad teisės ribojimai būtų aiškūs, tikslūs ir proporcingi siekiamam tikslui.

ES pripažinti bendrojo intereso tikslai ir būtinybė demokratinėje visuomenėje

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 52 straipsnio 1 dalį, Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir ESTT jurisprudenciją, taip pat LRKT suformuotą doktriną, bet koks asmens duomenų viešinimas laikytinas teisės į privatų gyvenimą ir teisės į asmens duomenų apsaugą ribojimu. Todėl tokia priemonė gali būti nustatyta tik įstatymu ir tik tuo atveju, jei ji atitinka šiuos kumuliatyvius kriterijus:

1. siekia Europos Sąjungos (toliau – ES) pripažintų bendrojo intereso tikslų arba yra būtina kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti;
2. yra būtina demokratinėje visuomenėje, t. y. atitinka neatidėliotiną socialinį poreikį;
3. yra proporcinga siekiamam tikslui;
4. yra aiški, tiksli ir numatoma.

Sprendžiama problema. Reguliavimo priemonė taikoma ne hipotetinei, o realiai, faktiniais duomenimis pagrįstai problemai spręsti. Pastaraisiais metais viešojoje erdvėje buvo identifikuotos

reikšmingos skaidrumo ir interesų konflikto rizikos, susijusios su valstybės lėšomis teikiamu finansavimu. 2024–2025 m. žiniasklaidoje ir Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) antikorupcinėse išvadosė buvo įvardytas atvejis, kuomet susidarė interesų konflikto regimybė ir tai turėjo įtakos visuomenės pasitikėjimui viešojo sektoriaus sprendimais dėl valstybės lėšų naudojimo skaidrumo ir kontrolės.

STT 2025 m. antikorupcinėje išvadoje¹ konstatuota, kad:

- ILTE turėjo pernelyg plačią diskreciją spręsti dėl paskolų suteikimo sąlygų;
- sprendimus reglamentuojantys dokumentai buvo nevieši, todėl nebuvo užtikrintas jų numatomumas ir išorės kontrolė;
- paskolos buvo suteikiamos ir aukštos rizikos įmonėms, įskaitant naujai įsteigtas, turinčias minimalų finansinį pajėgumą;
- nebuvo užtikrintas vienodas pareiškėjų traktavimas;
- nebuvo veiksmingų išorinės kontrolės mechanizmų.

Šie duomenys yra faktiniai, dokumentuoti ir patikrinami, todėl atitinka ESTT reikalavimą, kad ribojimas būtų grindžiamas realia, o ne hipotetine problema. Šios aplinkybės sukūrė objektyvų poreikį sustiprinti skaidrumo priemones, kad būtų apsaugotas viešasis interesas, užkirstas kelias korupcijos rizikoms ir atkurtas visuomenės pasitikėjimas valstybės finansinių priemonių administravimu.

ES pripažinti bendrojo intereso tikslai. Siūloma reguliavimo priemonė tiesiogiai siekia tikslų, kurie pripažinti ES teisėje ir atitinka ES sutarties 3 straipsnyje įtvirtintus principus, įskaitant teisinės valstybės principo įgyvendinimą, korupcijos prevenciją, viešųjų finansų skaidrumą, visuomenės teisę žinoti, valstybės institucijų atskaitomybę. Šie tikslai taip pat atitinka Chartijos 52 straipsnio 1 dalies kriterijų, kad teisės ribojimas turi būti grindžiamas bendrojo intereso tikslu arba būtinybe apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves.

Siūloma viešinimo priemonė tiesiogiai siekia tikslų, kurie yra esminiai tiek demokratinės valstybės funkcionavimui, tiek viešųjų finansų administravimo teisėtumui. Pirmiausia, priemonė užtikrina valstybės finansinių išteklių naudojimo skaidrumą, kuris yra būtina sąlyga viešojo sektoriaus atskaitomybei ir teisinės valstybės principo įgyvendinimui. Antra, ji įgyvendina visuomenės teisę žinoti, kaip naudojamos viešosios lėšos, o ši teisė yra neatsiejama nuo demokratinės visuomenės gebėjimo kontroliuoti valdžios institucijų veiklą. Trečia, priemonė yra skirta mažinti korupcijos ir interesų konflikto riziką, kuri, kaip rodo faktiniai atvejai, gali turėti tiesioginį poveikį valstybės institucijų legitimumui ir visuomenės pasitikėjimui. Ketvirta, viešinimas prisideda prie vienodo pareiškėjų traktavimo ir sprendimų pagrįstumo, nes eliminuoja galimybę selektyviai taikyti finansavimo kriterijus ar sudaryti privilegijuotas sąlygas su sprendimų priėmėjais susijusiems subjektams. Galiausiai, priemonė yra būtina siekiant atkurti ir sustiprinti visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi, kuris yra konstituciškai saugoma vertybė ir būtina demokratinės valstybės funkcionavimo sąlyga.

Šie tikslai atitinka tiek ES teisėje pripažintus bendrojo intereso tikslus, tiek Chartijos 52 straipsnio 1 dalies reikalavimą, kad teisės ribojimas būtų grindžiamas viešojo intereso apsauga ir kitų asmenų teisių bei laisvių užtikrinimu.

Priemonės būtinybė demokratinėje visuomenėje. Pagal EŽTT praktiką, teisės ribojimas laikomas „būtinu demokratinėje visuomenėje“ tik tuo atveju, jei jis tenkina neatidėliotiną socialinį poreikį. Šiuo atveju toks poreikis egzistuoja, nes:

- viešųjų lėšų skirstymas be pakankamo skaidrumo sukėlė reputacinę krizę,
- buvo pažeistas visuomenės pasitikėjimas valdžios institucijomis,
- nustatyta sisteminė korupcijos rizika,
- egzistuoja reali grėsmė viešojo intereso pažeidimui,
- viešųjų finansų administravimas be skaidrumo kelia riziką kitų asmenų teisėms ir teisėtiems lūkesčiams.

¹ [4-01-7167 Antikorupcinio vertinimo išvada dėl finansinės priemonės „Startuok“, finansuojamos Europos region...](#)

Skaidrumas ir atskaitomybė yra esminės demokratinės visuomenės funkcionavimo sąlygos. Todėl priemonė atitinka EŽTT kriterijų, kad ribojimas turi būti ne tik naudingas, bet ir būtinas.

Viešųjų lėšų naudojimo skaidrumas yra būtina sąlyga valdžios institucijų legitimumui, visuomenės pasitikėjimui, korupcijos prevencijai, vienodam pareiškėjų traktavimui, viešojo intereso apsaugai.

Šių tikslų nepasiekimas tiesiogiai kenkia demokratinės valstybės funkcionavimui, nes sudaro prielaidas piktnaudžiavimui, interesų konfliktams ir diskriminaciniams sprendimams.

Be aukščiau nurodytų konstitucinių ir ES teisės aspektų, būtina pažymėti, kad siūloma priemonė yra svarbi ir valstybės ekonominės sistemos funkcionavimui. NPB veikla grindžiama rinkos nepakankamumo principu: NPB teikia finansavimą tais atvejais, kai komerciniai bankai dėl rizikos apetito, kapitalo reikalavimų ar kitų priežasčių nėra linkę finansuoti tam tikrų ekonomikos segmentų. Tai ypač aktualu mažoms ir vidutinėms įmonėms, inovatyviems projektams ir regionų verslams, kurie dažnai susiduria su ribotu kredito prieinamumu.

NPB administruojamas lengvatinių paskolų portfelis yra ribotas viešasis išteklius, kurio paskirtis – užtikrinti, kad rinkos nepakankamumo sąlygomis būtų sudarytos galimybės ekonomiškai gyvybingiems projektams gauti finansavimą ir taip prisidėti prie valstybės ekonominės, socialinės ir regionų plėtros. Todėl bet koks šio riboto išteklius paskirstymas neskaidriai, selektyviai ar interesų konflikto sąlygomis tiesiogiai pažeidžia viešąjį interesą ir daro žalą ekonomikos funkcionavimui.

Korupcinio pobūdžio ar interesų konflikto situacijos, kai lengvatinės paskolos skiriamos politiniams veikėjams ar su jais susijusiems asmenims, lemia, kad ribotas finansavimo krepšelis yra panaudojamas ne tiems subjektams, kuriems jis objektyviai reikalingas ir kurie atitinka rinkos nepakankamumo kriterijus, bet tiems, kurie turi galimybę daryti įtaką sprendimų priėmėjams. Tokiu būdu:

- sąžiningi pareiškėjai praranda galimybę gauti finansavimą, kuris jiems gali būti būtinas veiklos tęstinumui ar plėtrai;
- mažėja bendras ekonomikos konkurencingumas, nes finansavimas nukreipiamas ne efektyviausiems projektams;
- didėja rinkos iškraipymai, nes privilegijuoti subjektai gauna nepagrįstą pranašumą;
- silpnėja mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVI) sektorius, kuris yra vienas pagrindinių ekonomikos augimo ir užimtumo variklių;
- didėja verslo pasitraukimo iš rinkos rizika, kai įmonės negali gauti finansavimo dėl riboto krepšelio išnaudojimo ne pagal paskirtį.

Šios aplinkybės turi tiesioginį poveikį valstybės ekonominei raidai ir socialinei gerovei. Todėl skaidrumo priemonės, įskaitant fizinių asmenų ir naudos gavėjų viešinimą, yra būtinos ne tik korupcijos prevencijai, bet ir tam, kad riboti viešieji finansiniai ištekliai būtų paskirstomi pagal objektyvius kriterijus, užtikrinant jų efektyvų panaudojimą ir prisidedant prie ES sutarties 3 straipsnyje įtvirtintų tikslų – tvaraus ekonomikos augimo, socialinės pažangos ir konkurencingos rinkos kūrimo.

Atsižvelgiant į tai, viešinimo priemonė yra ne tik proporcinga, bet ir būtina demokratinės visuomenės ir jos ekonominės sistemos funkcionavimui, nes ji užtikrina, kad viešieji finansiniai ištekliai būtų naudojami teisėtai, skaidriai ir pagal jų paskirtį, taip apsaugant tiek viešąjį interesą, tiek kitų asmenų teises ir teisėtus lūkesčius.

Asmens duomenų viešinimas šiuo atveju yra priemonė, kuri turi tiesioginį ir būtinojo ryšio pobūdį su siekiamais tikslais, kaip to reikalauja ESTT praktika. Viešinimas užtikrina kelias esmines demokratinės ir teisinės valstybės funkcijas:

- užtikrina išorinę, nepriklausomą visuomenės kontrolę, kuri yra būtina valdžios institucijų atskaitomybei ir viešųjų finansų naudojimo skaidrumui;
- eliminuoja arba reikšmingai sumažina diskrecijos piktnaudžiavimo riziką, ypač tais atvejais, kai sprendimai dėl finansavimo skyrimo priimami riboto viešojo išteklius sąskaita;
- leidžia identifikuoti interesų konfliktus ir jų regimybę, kurie, kaip rodo faktiniai atvejai, gali turėti tiesioginį poveikį visuomenės pasitikėjimui ir valstybės institucijų legitimumui;

- užtikrina vienodą pareiškėjų traktavimą, nes viešumas eliminuoja galimybę selektyviai taikyti finansavimo kriterijus ar sudaryti privilegijuotas sąlygas su sprendimų priėmėjais susijusiems subjektams;

- stiprina valstybės institucijų atskaitomybę, nes viešai prieinama informacija leidžia vertinti sprendimų pagrįstumą ir jų atitiktį teisės aktams bei viešajam interesui;

- atkuria ir stiprina visuomenės pasitikėjimą, kuris yra būtina demokratinės visuomenės funkcionavimo sąlyga ir tiesiogiai susijęs su valstybės institucijų veiklos legitimumu.

Papildomai, atsižvelgiant į NPB veiklos pobūdį ir ribotą lengvatinių finansinių išteklių apimtį, viešinimas taip pat atlieka svarbią ekonominę funkciją. Skaidrus finansavimo skyrimas užtikrina, kad ribotas viešasis finansinis krepšelis būtų paskirstomas tiems subjektams, kurie iš tikrųjų atitinka rinkos nepakankamumo kriterijus ir kuriems finansavimas yra būtinas veiklos tęstinumui ar plėtrai. Tokiu būdu viešinimas:

- apsaugo sąžiningus pareiškėjus nuo nepagrįsto finansavimo praradimo,
- mažina rinkos iškraipymus, kurie atsiranda, kai finansavimas skiriamas ne pagal objektyvius kriterijus,

- prisideda prie MVĮ sektoriaus stabilumo ir konkurencingumo,

- užtikrina efektyvų viešųjų lėšų panaudojimą, kuris yra vienas iš ES sutarties 3 straipsnyje įtvirtintų tikslų.

Todėl viešinimas nėra tik papildoma ar pagalbinė priemonė — jis yra esminė, būtina ir proporcinga priemonė, leidžianti pasiekti tiek konstituciškai, tiek ekonomiškai reikšmingus tikslus. Tai atitinka ESTT reikalavimą, kad tarp tvarkomų duomenų ir siekiamų tikslų egzistuočiau tiesioginis, būtinas ir racionaliai pagrįstas ryšys.

Būtinumo vertinimas

Priemonės būtinybė ir alternatyvų analizė. Atsižvelgiant į Chartijos 52 straipsnio 1 dalį ir ESTT jurisprudenciją, teisės į privatą gyvenimą ribojimas gali būti taikomas tik tuo atveju, jei siekiamo tikslo negalima pasiekti kitomis, mažiau ribojančiomis priemonėmis. Todėl būtina įvertinti, ar egzistuoja realios, pakankamos ir veiksmingos alternatyvos, kurios leistų pasiekti tuos pačius tikslus be asmens duomenų viešinimo.

Viešinimo būtinybė siekiamiems tikslams pasiekti

STT ir Valstybės kontrolės išvadose nustatyta, kad didžiausios rizikos atvejai buvo susiję su didelės vertės paskolomis, kurios sukėlė interesų konflikto regimybę ir reikšmingą reputacinę žalą. Šie atvejai parodė, kad vidiniai kontrolės mechanizmai neveikė, sprendimų priėmimas buvo nepakankamai skaidrus, nebuvo užtikrinta išorinė kontrolė, visuomenė neturėjo galimybės įvertinti sprendimų pagrįstumo. Todėl vien tik vidinių procedūrų tobulinimas ar institucinis auditas negali užtikrinti siekiamų tikslų, nes šios priemonės neužtikrina visuomenės teisės žinoti ir neužkerta kelio interesų konfliktams.

Viešinimas jau suteikto finansavimo atveju nėra vien korupcijos prevencijos priemonė siaurąja prasme. Jis pirmiausia įgyvendina skaidrumo, visuomenės teisės žinoti ir atsakingo valstybės finansinių išteklių naudojimo tikslus, kurie yra savarankiški ir nepriklausomi nuo prevencinės funkcijos. Korupcijos rizikos mažinimas šiuo atveju veikia kaip papildomas, bet ne vienintelis tikslas. Todėl viešinimas po fakto yra proporcingas ir teisėtas, net jei prevencinė funkcija realizuojama kitais mechanizmais (pvz., *ex ante* tikrinimu). Viešinimas po fakto nėra prevencinė priemonė siaurąja prasme, tačiau jis yra būtina skaidrumo ir atskaitomybės priemonė, kuri užtikrina visuomenės galimybę vertinti sprendimų pagrįstumą, stiprina institucijų atskaitomybę ir netiesiogiai mažina korupcijos rizikas ateityje, nes sukuria reputacinį spaudimą ir didina sprendimų priėmėjų atsakomybę.

Viešinimas po fakto yra pripažįstamas tarptautiniuose skaidrumo standartuose kaip esminė demokratinės kontrolės priemonė, nepriklausomai nuo to, ar jis tiesiogiai užkerta kelią korupcijai. *Ex post* skaidrumas yra būtinas tam, kad visuomenė galėtų įvertinti, ar *ex ante* kontrolės mechanizmai veikė tinkamai. Skaidrumo priemonės demokratinėje visuomenėje nėra vertinamos tik pagal jų prevencinį poveikį, bet ir pagal jų indėlį į atskaitomybę, pasitikėjimą ir viešųjų finansų teisėtumą.

- Skaidrumas – viešinimas po fakto yra klasikinė skaidrumo priemonė, leidžianti visuomenei matyti, kam skiriamos viešosios lėšos, ir vertinti sprendimų pagrįstumą.
- Visuomenės teisė žinoti – tai taip pat *ex post* priemonė, užtikrinanti, kad visuomenė galėtų matyti, kaip naudojami viešieji pinigai.
- Atsakingas valstybės finansinių išteklių naudojimas – viešinimas po fakto stiprina atskaitomybę ir leidžia įvertinti, ar riboti viešieji ištekliai buvo panaudoti pagal paskirtį.
- Korupcijos rizikos mažinimas – šis tikslas yra prevencinis ir veikia iki sprendimo priėmimo, tačiau viešinimas po fakto turi reputacinį poveikį, kuris atgraso nuo piktnaudžiavimo ateityje ir stiprina sprendimų priėmėjų atsakomybę.

Alternatyvos, kurios buvo vertintos, bet nepakankamos

1. Vidinė kontrolė. STT nustatė, kad NPB vidinės kontrolės priemonės buvo neveiksmingos: jos neužkirto kelio sprendimams, kurie sukėlė interesų konflikto regimybę; jos neužtikrino vienodo pareiškėjų traktavimo; jos nebuvo pakankamai skaidrios ir nepriklausomos. Todėl ši priemonė negali būti laikoma pakankama.
2. Institucinis auditas. Valstybės kontrolė pažymėjo, kad: auditas atliekamas retai, neapima visų projektų, yra retrospektyvus, o ne prevencinis. Todėl auditas negali užtikrinti nuolatinės, realaus laiko skaidrumo kontrolės.
3. Rizikos vertinimo stiprinimas. Nors rizikos vertinimas yra svarbus, jis: neužkerta kelio interesų konfliktams, neapsaugo nuo selektyvaus kriterijų taikymo, nesuteikia visuomenei galimybės įvertinti sprendimų pagrįstumo.
4. Duomenų teikimas tik institucijoms. Ši priemonė neužtikrina: visuomenės teisės žinoti, nepriklausomos išorinės kontrolės, pasitikėjimo atkūrimo, korupcijos prevencijos efektyvumo. Be to, institucijos dažnai reaguoja *post factum*, o ne prevenciškai.
5. Ribota prieiga (pvz., tik registruotiems vartotojams). Nors teoriškai galima svarstyti ribotos prieigos modelį, jis: nepagrįstai apskunkintų visuomenės teisę žinoti, neužtikrintų pakankamo skaidrumo lygio, neatitiktų siekiamo tikslo užtikrinti viešą, nepriklausomą kontrolę.

Viešinimas, kaip veiksmingiausia priemonė

Viešinimas yra vienintelė priemonė, kuri:

- užtikrina išorinę, nepriklausomą visuomenės kontrolę,
- eliminuoja diskrecijos piktnaudžiavimo riziką,
- leidžia identifikuoti interesų konfliktus realiu laiku,
- užtikrina vienodą pareiškėjų traktavimą,
- stiprina valstybės institucijų atskaitomybę,
- atkuria visuomenės pasitikėjimą,
- užtikrina efektyvų riboto viešojo finansinio krepšelio panaudojimą.

Tai atitinka ESTT reikalavimą, kad priemonė būtų tinkama, būtina ir proporcinga.

Tarptautinė praktika

Tarptautinė praktika rodo, kad viešinimas yra pripažįstama priemonė skaidrumui užtikrinti:

- Danija, Estija, Švedija, Jungtinė Karalystė – taiko atvirą modelį, kuriame galutinio naudos gavėjo (angl. *ultimate beneficial owner*) (toliau – GNG) duomenys yra vieši visiems.
- Vokietija, Prancūzija, Italija, Belgija – taiko ribotos prieigos modelį, tačiau prieiga suteikiama plačiam institucijų ratui.

Lietuvos pasirinktas modelis yra hibridinis ir mažiau ribojantis nei atviras modelis, nes viešinami tik reikšmingi atvejai (ne mažesnė kaip 100 000 EUR), viešinama tik minimali duomenų apimtis, viešinimas yra laikinas (tik finansavimo laikotarpiu), o šio reguliavimo poveikis ir rezultatai privalomai peržiūrimi praėjus 3 metams nuo jo įsigaliojimo, teikiant pasiūlymus dėl tobulinimo, jei tokia būtinybė paaiškėtų. Tai užtikrina proporcingumą ir atitinka 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (toliau – BDAR) 5 ir 6 straipsnių reikalavimus.

Galutinė išvada dėl būtinybės

Atsižvelgiant į faktinę korupcijos ir interesų konflikto riziką, neveiksmingas alternatyvias priemones, ribotą viešųjų finansų krepšelį, tarptautinę praktiką, siekiamų tikslų svarbą demokratinei visuomenei, viešinimas yra vienintelė reali, pakankama ir veiksminga priemonė, kuri leidžia pasiekti NPBI 33 straipsnyje nustatytus tikslus. Todėl priemonė atitinka Chartijos 52 straipsnio 1 dalies reikalavimą dėl būtinybės ir proporcingumo.

Proporcingumo vertinimas

Pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, EŽTT ir ESTT jurisprudenciją, teisės į privatą gyvenimą ribojimas gali būti taikomas tik tuo atveju, jei priemonė neviršija to, kas griežtai būtina, yra mažiausiai ribojanti iš visų galimų alternatyvų ir yra tiesiogiai susijusi su siekiamu teisėtu tikslu. Todėl būtina įvertinti tiek priemonės apimtį, tiek jos intensyvumą, tiek taikomus saugiklius.

Duomenų subjektų kategorijos yra siaurai apibrėžtos

Viešinimo nuostata taikoma ne visiems subjektams, kuriems suteikiamas finansavimas, bet tik konkrečiai ir siaurai apibrėžtai kategorijai – fiziniams asmenims ir juridinių asmenų naudos gavėjams, kai NPB tiesiogiai finansavo projektus, kurių finansavimo suma yra ne mažesnė kaip 100 000 eurų. Tai reiškia, kad priemonė neapima visų fizinių asmenų, neapima smulkių projektų ir taikoma tik tais atvejais, kai finansavimo dydis sukuria reikšmingą viešojo intereso intensyvumą. Toks ribojimas atitinka ESTT reikalavimą, kad priemonė būtų diferencijuota ir proporcinga, o ne taikoma visiems be išimties.

Nustatant viešinimo reikalavimus taip pat įvertinta, kad tam tikrais atvejais finansavimą gauna ne juridiniai asmenys, o fiziniai asmenys, planuojantys vykdyti ar vykdantys ekonominę veiklą arba gaunantys reikšmingo dydžio valstybės finansavimą. Šiais atvejais viešinimas yra būtinas siekiant užtikrinti skaidrumą ir visuomenės teisę žinoti, kaip naudojami riboti viešieji finansiniai ištekliai, nes finansavimo gavėjas pats yra sprendimų naudos gavėjas ir nėra tarpinės juridinės struktūros, kuri leistų identifikuoti interesų konfliktus kitais būdais. Viešinama tik minimali duomenų apimtis (vardas, pavardė, finansavimo suma ir laikotarpis), kuri yra būtina siekiamiems tikslams pasiekti ir neapima jokių jautrių ar perteklinių duomenų. Viešojo intereso intensyvumas tiesiogiai didėja kartu su finansavimo suma, todėl fizinių asmenų viešinimas tik tais atvejais, kai finansavimas ne mažesnis kaip 100 000 eurų, yra proporcingas ir atitinka būtinybės kriterijų. Mažesnės vertės projektams toks viešinimas nebūtų būtinas, todėl jiems taikoma išimtis.

100 000 eurų riba pasirinkta siekiant užtikrinti, kad viešinimas būtų taikomas tik tais atvejais, kai viešojo intereso intensyvumas yra didžiausias. Didelės vertės finansavimas sudaro didžiausią riziką viešųjų lėšų panaudojimo skaidrumui, interesų konfliktams ir reputacinei žalai, todėl viešinimas nuo 100 000 eurų leidžia koncentruotis į reikšmingiausius finansinius srautus, kartu neapkraunant sistemos pertekliniu duomenų tvarkymu ir nepažeidžiant proporcingumo principo. Mažesnės vertės projektams tokio intensyvumo viešinimas nebūtų būtinas, nes viešojo intereso intensyvumas yra mažesnis, o rizikos – ribotos.

Viešinama tik minimali, tikslui būtina duomenų apimtis

Viešinami tik tie duomenys, kurie yra būtini siekiant identifikuoti interesų konfliktus ir užtikrinti skaidrumą: vardas ir pavardė, finansavimo suma, finansavimo laikotarpis. Nėra viešinami: kontaktiniai duomenys, asmens kodai, finansiniai duomenys, specialių kategorijų duomenys, jokie papildomi identifikatoriai. Tai atitinka BDAR 5 straipsnio 1 dalies c punktą (duomenų kiekio mažinimo principą) ir ESTT reikalavimą, kad būtų tvarkoma tik tai, kas griežtai būtina.

Nustatant viešinimo reikalavimus taip pat įvertinta, kad tam tikrose srityse viešinimas būtų neproporcingas, neefektyvus arba sukeltų perteklinę žalą. Todėl trijose srityse pagrįstai taikomos išimtys: daugiabučių namų modernizavimo projektams, viešojo sektoriaus subjektų projektams ir gynybos bei saugumo srityje veikiančių įmonių projektams.

Daugiabučių namų modernizavimo projektų atveju viešinimas neatitiktų priemonės tikslų ir sukeltų perteklinę intervenciją į gyventojų privatumą. Šių projektų esmė – skatinti gyventojus investuoti į savo būsto atnaujinimą, energinį efektyvumą ir gyvenimo sąlygų gerinimą, o ne užkirsti kelią korupcijai. Viešinant būsto savininkų duomenis būtų atskleidžiamos jų gyvenamosios vietos ir turtinė padėtis, o tai sudarytų sąlygas neribotam asmenų ratui gauti jautrią informaciją, kuri nėra būtina skaidrumo tikslams pasiekti. Didelis savininkų skaičius ir dažni jų pasikeitimai sukurtų

neproporcingą administracinę naštą, o viešinimas galėtų mažinti pačios valstybės kuriamos priemonės patrauklumą. Atsižvelgiant į tai, šiame sektoriuje korupcijos rizika laikoma maža, o viešinimas nepasiektų siekiamo rezultato.

Viešojo sektoriaus subjektų atveju naudos gavėjų viešinimas neatitiktų tikrosios UBO koncepcijos ir nesukurtų jokios papildomos skaidrumo vertės. Viešojo sektoriaus institucijos neturi tikrųjų naudos gavėjų, nes jų kontrolė yra valstybės ar savivaldybės, o ne privačių fizinių asmenų. Vienintelis galimas „naudos gavėjas“ būtų aukščiausio lygmens vadovas, kuris nėra savininkas, o paskirtas pareigūnas. Vadovų pasikeitimai nėra registruojami Juridinių asmenų naudos gavėjų posistemėje ar kitoje centralizuotoje sistemoje, todėl nebūtų įmanoma užtikrinti viešinamų duomenų tikslumo ir aktualumo, o tai prieštarautų BDAR tikslumo principui. Viešojo sektoriaus finansavimo skaidrumas jau yra užtikrinamas kitais teisės aktais – viešųjų pirkimų, biudžeto, projektų ataskaitų ir kitais viešinimo reikalavimais. Todėl papildomas vadovų vardų ir pavardžių viešinimas būtų perteklinis, neproporcingas ir nepasiektų jokio papildomo skaidrumo rezultato.

Gynybos ir saugumo srityje veikiančių įmonių projektų atveju viešinimas keltų tiesiogines nacionalinio saugumo ir fizinio asmenų saugumo grėsmes. Šio sektoriaus įmonės yra potencialūs fizinių ir kibernetinių atakų taikiniai, todėl viešinant jų naudos gavėjų ar vadovų duomenis būtų sudaromos sąlygos taikinių identifikavimui, socialinei inžinerijai, šantažui ir kitoms grėsmėms. Šių projektų finansavimas ir taip yra griežtai kontroliuojamas valstybės, o skaidrumo tikslai pasiekiami kitomis priemonėmis, todėl papildomas asmens duomenų viešinimas būtų ne tik neproporcingas, bet ir objektyviai neleistinas dėl saugumo rizikų. ES ir NATO praktika taip pat patvirtina, kad gynybos sektoriuje taikomi išimtiniai konfidencialumo standartai, o viešinimas šioje srityje gali prieštarauti nacionalinio saugumo interesams.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad minėtose trijose srityse naudos gavėjų viešinimas nepasiektų skaidrumo tikslo, o sukeltų perteklinę žalą asmens duomenų apsaugai, nacionaliniam saugumui ar valstybės kuriamų priemonių efektyvumui. Viešinimo tikslai šiose srityse jau yra pasiekiami kitomis priemonėmis, o papildomas duomenų atskleidimas neatitiktų proporcingumo, būtinybės ir rizikos pagrįsto požiūrio principų. Todėl šiose srityse pagrįstai taikoma išimtis, leidžianti neviešinti juridinių asmenų naudos gavėjų duomenų.

Kodėl būtent tokie duomenys būtini tikslui pasiekti

UBO ir fizinių asmenų identifikavimas yra vienintelis būdas nustatyti: interesų konfliktus, ryšius su politiniais veikėjais, galimą piktnaudžiavimą diskrecija, galimą finansavimo nukreipimą susijusiems asmenims. Finansavimo suma ir laikotarpis yra būtini: skaidrumo tikslams, viešųjų finansų kontrolės tikslams, proporcingumo vertinimui, viešojo intereso intensyvumo įvertinimui. Todėl egzistuoja tiesioginis ir būtinas ryšys tarp viešinamos informacijos ir siekiamų tikslų, kaip to reikalauja ESTT.

Viešinimo trukmė yra ribota ir proporcinga

Duomenys viešinami tik projekto finansavimo laikotarpiu, t. y.: ne ilgiau, nei būtina tikslui pasiekti, ne nuolat, ne neribotai. Tai yra mažiau ribojanti priemonė nei nuolatinis ar neriboto laikotarpio viešinimas ir atitinka EŽTT praktiką, kad trumpalaikiai ribojimai yra mažiau intensyvūs nei ilgalaikiai.

Taikomi aiškūs saugikliai, mažinantys intervencijos intensyvumą

Įstatyme nustatyti keli esminiai saugikliai: viešinimas taikomas tik finansavimui ne mažesniame kaip 100 000 EUR, viešinami tik ne jautrūs duomenys, numatyta reguliavimo peržiūra po 3 metų, siekiant įvertinti priemonės būtinumą ir koreguoti ribas. Šie saugikliai atitinka ESTT reikalavimą, kad ribojimą lydėtų prieš ir po taikomos apsaugos priemonės.

Priemonė yra mažiausiai ribojanti iš visų galimų alternatyvų

Viešinimas yra mažiausiai ribojanti priemonė iš tų, kurios leidžia pasiekti siekiamus tikslus. Kitos alternatyvos (vidinė kontrolė, auditas, rizikos vertinimas, ribotos prieigos modeliai) neužtikrina pakankamo skaidrumo lygio ir neleidžia veiksmingai valdyti interesų konfliktų rizikų. Labiau invazinės priemonės, tokios kaip privalomas sprendimų priėmėjų registras, išplėstinis susijusių asmenų deklaravimas ar nuolatinis duomenų teikimas, būtų neproporcingos. Todėl viešinimas yra

proporcinga ir mažiausiai ribojanti priemonė, kuri vis dar leidžia pasiekti korupcijos prevencijos tikslus.

Priemonė yra proporcinga siaurąja prasme

Priemonės teikiama nauda (skaidrumas, korupcijos rizikos mažinimas, viešųjų finansų apsauga, pasitikėjimo atkūrimas, vienodas pareiškėjų traktavimas) akivaizdžiai viršija ribojimo intensyvumą, kuris yra ribotas, tikslinis, laikinas, minimalus duomenų apimties požiūriu, su aiškiais saugikliais. Todėl priemonė neviršija to, kas būtina, ir atitinka proporcingumo testą tiek plačiąja, tiek siaurąja prasme.

Galutinė proporcingumo išvada

Atsižvelgiant į siaurai apibrėžtą subjektų kategoriją, minimalią viešinamų duomenų apimtį, ribotą viešinimo trukmę, taikomus saugiklius, alternatyvų nepakankamumą, siekiamų tikslų svarbą demokratinei visuomenei, siūloma viešinimo priemonė neviršija to, kas griežtai būtina, yra proporcinga, mažiausiai ribojanti ir atitinka Chartijos 52 straipsnio 1 dalies, BDAR ir ESTT jurisprudencijos reikalavimus.

Galutinė išvada

Atsižvelgiant į STT ir Valstybės kontrolės nustatytas sisteminės skaidrumo problemas, faktinę situaciją, kai viešųjų lėšų administravimas sukėlė interesų konflikto regimybę, būtinybę atkurti visuomenės pasitikėjimą valstybės institucijomis, taip pat į ESTT suformuotus reikalavimus dėl asmens duomenų viešinimo, darytina išvada, kad siūloma NPBI 33 straipsnio nuostata atitinka visus Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus. Priemonė yra teisėta, nes siekia ES pripažintų bendrojo intereso tikslų; **būtina**, nes siekiamų tikslų negalima pasiekti kitomis, mažiau ribojančiomis priemonėmis; ir **proporcinga**, nes taikoma tik siaurai apibrėžtai subjektų kategorijai, **riboto laikotarpio**, su aiškiais saugikliais ir **minimalia duomenų apimtimi**. Ji neapima specialių kategorijų duomenų, yra pagrįsta faktiniais įrodymais (STT, Valstybės kontrolės išvadomis ir viešai žinomais atvejais) ir turi įstatyme nustatytą privalomą viešinimo poveikio ir rezultatų peržiūrą praėjus 3 metams nuo nuostatos įsigaliojimo, teikiant pasiūlymus dėl reguliavimo tobulinimo, jei tokia būtinybė paaiškėtų, taip užtikrinant, kad duomenų tvarkymas nebūtų tęsiamas ilgiau, nei būtina.

Todėl siūloma viešinimo priemonė yra teisėtai pagrįsta, proporcinga ir visiškai suderinama su BDAR bei ESTT praktika, atitinkanti demokratinės visuomenės interesus ir būtina viešųjų finansų skaidrumui užtikrinti.